

Klima- og Miljødepartementet
Postboks 8013 Dep,
0030 Oslo
postmottak@kld.dep.no

Referansepersoner: Norith Eckbo og Martin Eggen

11.12.2020

Innspill til stortingsmelding om marint vern

Norge kan ikke fortsette å smykke seg med verdensledende havforvaltningsplaner, når vi har feilet på marint vern.

Vår velferd og økonomi baserer seg på intakt natur som gjør oss rike på naturressurser. Men i likhet med resten av verdens havområder, gjennomgår også norske havområder store økosystemendringer. Flere norske **marine kystområder** har allerede mistet sine evner til å holde marine dyrebestander med leveområder og nok mat. **Nordsjøen og Skagerrak** opplever et inntog av sørlige dyreplanktonarter, og inneholder per i dag mindre mengder av nøkkelarten raudåte enn før. Dette har ført til lavere bestander av enkelte fiskearter i området.

Norskehavet taper mer og mer havis for hvert tiår, forsures dobbelt så fort som andre hav i verden og inneholder 40 prosent mindre mengde dyreplankton nå enn før. **Barentshavet** er i ferd med å miste sitt arktiske preg og blir mer og mer likt Atlanterhavet, med tap av havis og inntog av mer varmekjære arter som tar over plassen til arktiske, fettrike plankton og byttedyr.

På grunn av menneskelig aktivitet er våre marine økosystemer fysisk, kjemisk og biologisk endret. Nedbygging av verdifull kystnatur som elvedeltaer ødelegger særlig produktive områder med direkte konsekvenser for fjordsystemer. Pågående menneskeskapt klimaendring endrer havtemperatur og surhetsgrad. Store deler av tareskogen i Norskehavet sliter med å vokse på grunn av tilførsel av næringsalter fra menneskelig aktivitet samtidig som den beites ned av kråkeboller, og halvparten av de korallrevene vi kjenner til er ødelagt av bunntåling og ligger midt oppi petroleumsaktivitet på kontinentalsokkelen. Utslipp av organisk materiale, næringsalter og kjemikalier knyttet til akvakultur er betydelig. Næringer i vekst knyttet til havvind og havbruk påvirker livet både under og over havoverflata. **Indikatorene** for marine truede arter, naturtyper og verneområder **lyser «rødt»**.

Naturkrisen treffer over hele verden, **også i Norge**, og i havet som på land. Og det kommer til å bli verre, blant annet på grunn av klimaendringer og fordi vi har langt flere kortsiktige økonomiske intensiver for å ødelegge natur enn å beskytte. Med de riktige grepene kan dette endres. Statsministeren Erna Solbergs internasjonale Havpanel (High Level Panel for A Sustainable Ocean Economy) forteller oss at samtidig som havet ikke er stort nok til å tåle vårt press, så er det lite nok til at vi har en reell mulighet til å fikse det vi har ødelagt. Havpanelets løsning er tre hovedpunkter: 1) økosystembasert forvaltning, 2) marint vern og 3) restaurering. Men Havpanelet er også tydelig på at dersom vi skal bli gode forvaltere av

ressurser, må vi først og fremst bli gode på å bevare og fikse det vi har eller er i ferd med å rasere. FNs ekspertgruppe for vurdering av miljøtilstanden i verdenshavene anbefaler marint vern som et sentralt virkemiddel for å bevare naturverdiene i havene for fremtiden. Både nasjonal og internasjonal forskning viser at marine verneområder har dokumentert positive effekter for naturmangfold og økonomi. Marine verneområder i utlandet har vist seg å femdoble fiskeri i nærliggende områder. Disse resultatene støttes også av effektene av hummerreservatene her hjemme. Marint vern er med andre ord et virkemiddel som har bred faglig tilslutning.

Som stolt havnasjon er det derfor flaut at vi fortsatt henger langt etter andre land som Chile, Sverige, Tyskland, Russland, Storbritannia og Danmark, og er på nivå med Iran, Fiji, Madagaskar, Uruguay og Vest-Sahara. Spesielt fordi marine verneområder og restaurering er en investering i natur som gir avkastninger for både nåværende og kommende generasjoner. Norsk marin natur trenger snarlig handling her hjemme. Det er langt fram til vi kan bli et godt eksempel på marint vern, men vi bør i hvert fall unngå å være et direkte dårlig forbilde. Det er derfor på tide å ta forskningsbasert kunnskap på alvor, følge opp internasjonale forpliktelser, og lytte til rådene fra nasjonale og internasjonale forskere, statsministerens havpanel, FNs klimapanel (IPCC) og Det internasjonale Naturpanelet (IPBES).

Økt satsning på marin forskning FOR naturmangfoldet

Norge må hente inn langt mer kunnskap (forskning, kartlegging og overvåking) om ikke-kommersielle arter som utgjør den største andelen av naturmangfoldet i havet. Dette vil også øke kunnskapen om samspillet med kommersielt interessante høstingsressurser. I dag domineres norsk marin forskning av næringsinteresser og en snever definisjon av bærekraft (grønn næringsutvikling). Samtidig som det er viktig at marine næringer utvikler seg i bærekraftig retning, må Norge også sikre grunnforskning på marine økosystemer. I følge De nasjonale forskningsetiske retningslinjene bærer forskere og forskningsinstitusjoner et ansvar for at deres forskning skal bidra til bærekraft (sosialt, økonomisk og miljømessig) og bevaring av naturmangfold. Norske myndigheter har derfor et større overordnet ansvar for at forskningsmiljøer er i stand til å følge opp disse retningslinjene langt bedre enn de gjør i dag. Forskning og formidlingen av forskningsresultatene er også nødvendig for å skape forståelse og aksept for vernetiltak.

Norge regnes som et av de viktigste områdene for sjøfugler i verden, og millioner av sjøfugler hekker langs den norske kystlinjen. Dette betyr nødvendigvis at det også finnes flere pelagiske områder som er av spesielt stor betydning for fugler og andre marine organismer hele eller deler av året, men behovet for å identifisere og ivareta disse områdene er fortsatt stort. Arbeidet med å identifisere globalt viktige fugle- og biodiversitetsområder, Important Bird and Biodiversity Areas (IBA), må videreføres. Identifisering av marine IBAer vil utgjøre et treffsikkert grunnlag for å gjøre riktige forvaltningstiltak. Identifisering av IBAer tar utgangspunkt i et kriteriesett som har flere fellestrekk med kriteriesettene for Ramsar-områder og for områdene som inngår i det europeiske nettverket av verneområder kjent som Natura 2000 eller Emerald Network. Norge er tilsluttet sistnevnte, men fremdriften har vært langsom. Områder som identifiseres som IBA er dermed også relevante i nasjonal og internasjonal forvaltningssammenheng, og ikke bare på grunn av

fuglelivet: Generelt omfatter disse områdene også viktige habitater for store antall eller mangfold av andre organismer, som vanligvis har en direkte eller indirekte sammenheng med områdenes betydning for fuglelivet.

Sabima og Norsk Ornitologisk Forening (NOF) forventer at stortingsmeldingen inneholder føringer for vesentlig økte midler til Forskningsrådet og til viktige marine fagmiljøer som NINA, NIVA, Havforskningsinstituttet, Miljødirektoratet, Polarinstituttet og universitetene på følgende forskningsområder:

- ikke-kommersielle arter
- marine verneområder som forvaltningstiltak
- økosystemenes økologiske funksjoner
- flerbestandsmodeller som sikrer nok mat til alle arter som sjøfugl og marine pattedyr
- naturbaserte restaureringstiltak
- Identifisering av marine og pelagiske IBAer i Norge

Den nasjonale og regionale offentlige debatten om marine verneområder må være basert på vitenskapelig kunnskap

Dagens debatt om opprettelse av marine verneområder er preget av en rekke myter og en lang, konfliktpreget historie: En utbredt misforståelse omhandler funksjonaliteten til et marint verneområde som resulterer i en «pose-og-sekk» tilnærming: vern gjennom bruk. Arbeidet med marine verneprosesser har også skapt konflikter med kommuner og fylkeskommuner som opplever å bli overkjørt av nasjonal forvaltning i egne regionale planprosesser. Dette er ikke gunstig for å ta vare på vårt felles livsgrunnlag. Dersom nasjonal marin verneplan skal bli en suksess for både livet i havet og for folk, må vi stake ut en ny kurs med tydelige avklaringer på ansvarsområder mellom nasjonal og regional forvaltning, transparente medvirkningsprosesser, og vitenskapelig kunnskap som utgangspunkt for videre tillitsbaserte diskusjoner og sektorsamarbeid i verneprosesser.

Sabima og NOF forventer at stortingsmeldingen baserer seg på følgende premisser:

- Marine verneområder som tiltak har dokumentert positiv effekt for naturmangfold, økonomi og lokalsamfunn.
- Store verneområder med sterkt marint vern er det som har størst positive ringvirkninger.
- Marint vern er en langsiktig investering i nasjonale naturverdier, og understøtter bærekraftig samfunnsutvikling og folkerettsregler som regulerer den norske stats rettigheter, plikter og myndighetsutøvelse på havet.
- Marint vern som tiltak understøtter FNs bærekraftsmål 14 (Livet i havet) og vil ha positive ringvirkninger for mange av de andre bærekraftsmålene, og det er i tråd med Aichi-målene som Norge har tilsluttet seg.
- Norges internasjonale forpliktelser krever et sektorovergripende og økosystembasert lovverk for opprettelse av marine verneområder som har som hensikt å bevare naturverdier av nasjonal og internasjonal interesse.

Naturmangfoldloven må gjelde for hele havet

Rådgivende utvalg for marin verneplan (2003) anbefalte 36 områder, hvorav fem strekker seg ut over territorialgrensen på 12 nautiske mil. Av disse 36 områdene er det i dag opprettet 15 marine verneområder i Norge. Ingen av disse 15 verneområdene befinner seg i den eksklusive økonomiske sonen, som utgjør nesten 80 prosent av Norges havområder.

En av grunnen til at vi ikke har klart å verne mer, er at 80 prosent av norske havområder mangler et sektorovergripende og økosystembasert juridisk verktøy for å opprette marine verneområder, på tross av at vi er internasjonalt forpliktet til å ha et slikt verktøy. Flere jurister påpeker også at Norge er *rettslig* forpliktet til å ha et slikt verktøy. **Dette økosystembaserte og sektorovergripende juridiske verktøyet heter naturmangfoldloven**, men naturmangfoldloven har altså svake hjemler for marint vern utover 12 nautiske mil.

Hovedbegrunnelsen for avgrensingen til territorialfarvann innenfor 12 nautiske mil, var at vern i den eksklusive økonomiske sonen kunne komme i strid med folkeretten. De senere års rettsvitenskapelige forskning og statspraksis tyder imidlertid på at Havrettskonvensjonen ikke er til hinder for dette. Havressursloven og plan- og bygningsloven har blitt nevnt som alternativer til naturmangfoldloven for opprettelse av verneområder i henholdsvis kystområder og havområder. Men disse er verken økosystembaserte eller sektorovergripende. Både SVOer og IBAer er av nasjonal interesse, og en kommunal planregulering vil ikke kunne ha kompetanse til å beskytte slike nasjonale verdier på en langsiktig eller helhetlig måte, eller mot alle relevante påvirkninger. Etter flere utredninger om mulige juridiske verktøy, står derfor naturmangfoldloven igjen som en soleklar vinner.

Sabima og NOF forventer derfor at stortingsmeldingen inneholder føringer for hvordan verneområder utenfor 12 nautiske mil kan opprettes med hjemmel i naturmangfoldloven. Dette var også noe Høyre krevde da naturmangfoldloven ble debattert og vedtatt i Stortinget i 2009.

Særlige verdifulle og sårbare områder (SVOer) og IBA må få sterkere juridisk kraft

Norge står i en kunnskapsrik posisjon sammenlignet med andre land, fordi vi over flere tiår har investert i å kartlegge og identifisere både nasjonale og internasjonale viktige områder for livsgrunnlaget i havet (SVO og forskning- og overvåkingsprogrammet SEAPOP). Det er på tide å høste av disse investeringene til inntekt for det marine livet og vårt felles livsgrunnlag. Det hjelper ikke at alle er enige om hvor de viktige og sårbare områdene er, når de ikke tas hensyn til i forvaltning og politiske vedtak. Det politiske kompromisset om iskantsonen har vist at det er ikke nok at sektorer kun har retningslinjer for å ta hensyn. Arbeidet med åpning av havområder for havvind og havbruk har avslørt hvordan slike planer raskt kommer i konflikt med SVOene.

SVOer er havets hjerte for naturmangfold. Vi vet at disse områdene er de som holder oss rike med mat og andre naturressurser. Arbeidet med nasjonal marin

verneplan har tatt over 20 år. På den tiden har vi **tapt omtrent halvparten av norske sjøfuglbestander**. Sjøfuglene er blant våre viktigste indikatorer på havets helse, og de forteller oss at det er noe alvorlig galt i de samme næringsnettene som vi henter maten vår fra. Ved å inkludere IBA som verneområder sammen med SVOer i marin verneplan, kan regjeringen sikre en helhetlig, økosystembasert forvaltning av havressurser, og en naturlig kobling mellom marin verneplan og havforvaltingsplaner.

Sabima og NOF forventer derfor at stortingsmeldingen inneholder forslag til utredning av hva slags juridisk kraft SVOer og IBAer skal ha i nasjonal marin verneplan og naturmangfoldloven

Havet trenger snarlig, sterk marin beskyttelse

Hensikten med et marint verneområde, slik det er definert i Biomangfoldkonvensjonen, er å gi marine økosystemer en pause fra menneskelig aktivitet. Funksjonaliteten til marine verneområder er å sikre intakte økologiske funksjoner, og dermed øke produktivitet og rekruttering – noe som igjen har vist å betydelig øke for eksempel fiske i områdene rundt. Forskning viser at marine verneområder som ikke har sterk nok beskyttelse eller er store nok, feiler fordi tiltaket ikke oppnår sin hensikt. Per i dag har ingen norske verneområder sterkt vern jf. kategori 1 av den internasjonale naturvernunionen (IUCN), fordi det for eksempel ikke er tatt hensyn til fiskeriaktiviteter. Heldigvis har vi nok kunnskap til å unngå å gjøre den feilen selv i norske kyst- og havområder.

Sabima og NOF mener derfor at alle marine verneområder i utgangspunktet bør ha sterkt vern (kategori 1, IUCN). Gjennom verneprosess og forvaltningsplan kan man gjøre unntak for spesifikke aktiviteter (som for eksempel lokalt, bærekraftig fiske) gjennom en vurdering av samlet belastning, og vurdere andre IUCN kategorier. Ved å hjemle alle marine verneområder (også de utenfor 12 nautiske mil) i naturmangfoldloven, sikrer man regulering av menneskelig aktiviteter gjennom økosystembasert vurdering av samlet belastning. På denne måten følger man samme prinsipp som i forurensningsloven: Det er ikke lov, med mindre aktiviteten kan dokumentere bærekraftig bruk. I tillegg krever det en overvåking av aktiviteten etter innvilgelse av bruk av naturressurser i verneområdet. Videre mener Sabima og NOF at forvaltningsansvaret må ligge hos nasjonal forvaltning, og ikke hos regional forvaltning. Regionale interesser som fiskeri skal likevel tas hensyn til i transparente verneprosesser for å sikre best mulig forståelse og effekt av bevaringstiltaket.

Trusler og menneskelig press på livet i havet er forventet å øke, både på grunn av klimaendringer og økt havbruk, mineralutvinning og havvind. Det oppdaterte faglige rådet er derfor å øke vernemål til 30 prosent innen 2030, og Norge legge seg på samme ambisjonsnivå som internasjonale, forskningsbaserte råd.

Sabima og NOF forventer at stortingsmeldingen inneholder:

- En snarlig tidsplan for opprettelse av verneområder basert på identifiserte SVOer og globalt viktige fugleområder (IBA).
- Utvidet mål om 30 prosent vern innen 2030

- Føringer om at det må ikke igangsettes ny aktivitet i områder definert som særlig verdifulle og sårbare (SVO) i forvaltningsplanene for norske havområder før disse er utredet med tanke på marin verneplan.
- Føringer om at det ikke må tildeles nye områder til havvind og havbruk før handlingsplanen for sjøfugler og regionale verneplaner for havområdene er ferdigstilt.
- Føringer for opprettelse av marine verneområder med sterk marin beskyttelse og vurderinger opp mot IUCN sine vernekategorier.

Vi ønsker lykke til med utarbeidelsen av stortingsmeldingen, og står gjerne til disposisjon for ytterligere informasjon og bidrag som måtte være ønskelig.

Vennlig hilsen

Christian Steel
Generalsekretær
Sabima

Kjetil Aa. Solbakken
Generalsekretær
Norsk Ornitologisk forening